

УДК 37:004

В. В. СОКУРЕНКО,

доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України,
ректор Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8923-5639>

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ВІДБОРУ КАНДИДАТІВ НА НАВЧАННЯ ДО ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ, ЩО ГОТУЮТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

У результаті аналізу відповідних нормативно-правових актів визначено особливості відбору кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що готують поліцейських. Особливу увагу приділено правовим та організаційним прогалинам у процесі такого відбору, запропоновано шляхи їх усунення.

Ключові слова: освіта, Міністерство внутрішніх справ, заклади вищої освіти, відбір, кандидати на навчання, поліцейські.

Стратегією розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року одним із пріоритетів діяльності органів системи МВС визначено розвиток кадрового потенціалу, який має бути досягнутий за рахунок оптимізації відомчої системи освіти й удосконалення процедури підготовки кадрів, що відповідатиме запитам суспільства щодо професіоналізму працівників Національної поліції. Ухвалення такого рішення було зумовлено «вимиванням» професійного ядра і некомплектom персоналу органів системи МВС, відсутністю ефективної та сучасної системи підготовки, відбору (добору) та управління персоналом, прозорих механізмів кар'єрного зростання, необхідністю впровадження сервіс-орієнтованого підходу в діяльності органів Національної поліції. Таким чином, сучасний етап реформування МВС України вимагає вироблення єдиної політики в галузі відомчої освіти, оптимізації системи існуючих навчальних закладів, забезпечення дотримання принципів безперервності освіти та якісного поєднання теорії з практикою, створення при цьому ефективного та професійного кадрового ядра. Важливим кроком у цьому напрямку стало ухвалення у 2016 році Концепції реформування освіти в МВС України, яке актуалізувало низку завдань, пов'язаних із забезпеченням якісного відбору кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що готують поліцейських. Ефективне вирішення вказаних завдань вимагає вироблення якісної процедури відбору, направлення та зарахування на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для МВС, поліцейських і військовослужбовців Національної гвардії України за державним замовленням.

Процес відбору кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання є першим етапом підготовки поліцейських. І саме від того, яким чином цей етап буде впорядковано на рівні відповідних нормативно-правових актів (зокрема прописано специфічні умови відбору кандидатів і вступу), безпосередньо залежить рівень професійної підготовки майбутніх поліцейських та формування їх фахових компетентностей. На сьогодні процес відбору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України, поліцейських і військовослужбовців Національної гвардії України, здійснюється у відповідності до вимог чинного законодавства, нормативних актів Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України та в цілому дозволяє сформувати якісний склад абітурієнтів, які в майбутньому буду здатні на високому рівні виконувати професійні обов'язки у сфері захисту прав і свобод громадян, забезпечення публічної безпеки та протидії злочинності.

Водночас слід звернути увагу на певні правові та організаційні прогалини в процесі відбору кандидатів на навчання до зазначених закладів вищої освіти у 2018 році, насамперед на відсутність процедури відбору кандидатів на підставі їх особистих якостей. Розглянемо їх.

1. У статті 51 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що під час відбору та просування по службі поліцейських має бути забезпечене об'єктивне оцінювання їх професійного рівня й особистих якостей.

2. Під час проведення вступної кампанії попередніх років питання вивчення особистих якостей кандидата певною мірою вирішувалося шляхом творчого конкурсу. Однак у 2018 році цей конкурс для спеціальностей «Право» та «Кібербезпека» було відмінено відповідно до додатку 4 до Умов прийому на навчання до закладів вищої освіти України в 2018 році, затверджених наказом МОН України від 13.10.2017 № 1378.

Зважаючи на вищевикладене, кандидати на навчання за спеціальностями «Право», «Кібербезпека» та «Психологія» повинні надавати сертифікати з трьох предметів – «Українська мова та література», «Історія України», «Математика» або «Іноземна мова», а за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» – «Українська мова та література», «Історія України» та складати творчий конкурс.

Така ситуація є дещо незрозумілою, адже за спеціальностями, для яких творчий конкурс відмінено, готують фахівців для органів досудового розслідування, карного розшуку, боротьби з незаконним обігом наркотиків, у сфері боротьби з кіберзлочинами та протидії торгівлі людьми, що також виконують функції боротьби зі злочинністю. Отже, вважаємо, що це питання потребує відповідного опрацювання та вирішення в межах чинного законодавства.

3. Підкреслимо, що на сьогодні під час відбору кандидатів на навчання вивчають їх рівень загальнотеоретичної підготовки (через складання ЗНО) та рівень фізичної підготовки (через складання відповідних нормативів), натомість поза увагою залишаються їх особисті якості та професійна мотивація – гуманізм, патріотизм, відданість народу України, наполегливість, сумлінність, готовність і бажання за будь-яких умов захищати права та свободи громадян тощо.

Отже, на навчання до закладів вищої освіти системи МВС за формальними кількісними критеріями (бали ЗНО, оцінки за складання нормативів з фізичної підготовки) можуть бути зараховані особи, які не мають на меті присвятити себе професії правоохоронця і під час вступу керувалися іншими мотивами (мода, вказівка батьків, хибне уявлення про особливості професії поліцейського тощо). Як показує практика, такі особи протягом навчання або на подальшій службі неналежним чином виконують професійні обов'язки, звільняються за власним бажанням або навіть негативними мотивами в той час, як патріотичні, морально стійкі та наполегливі кандидати, які хоча й мають нижчі оцінки за визначеними предметами, не будуть зараховані на навчання.

Вважаємо, що зазначену проблему можна вирішити шляхом запровадження у процес відбору кандидатів на навчання до закладів вищої освіти системи МВС професійно-мотиваційного відбору. Такий відбір має бути запроваджений за всіма спеціальностями, за якими готують фахівців у закладах вищої освіти системи МВС України («Право», «Правоохоронна діяльність», «Кібербезпека», «Психологія»).

Додатково наголосимо, що цей відбір не виступає альтернативою або заміною творчого конкурсу, а є органічним елементом всебічного вивчення якостей кандидатів на навчання, а також сприяє зарахуванню на навчання осіб з найбільш високими моральними й особистими якостями.

Правовою основою для проведення професійно-мотиваційного відбору кандидатів на навчання є розділ VI «Добір на посаду поліцейського» та стаття 74 «Підготовка поліцейських у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання» Закону України «Про Національну поліцію».

Згідно положенням цього базового закону:

- під час добору кандидатів на службу в поліцію повинні вивчатися їх особисті якості;

- для вивчення таких якостей під час добору в органи поліції створюються атестаційні комісії;

- порядок добору, направлення та зарахування на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, встановлює Міністерство внутрішніх справ України.

На підставі цього можна зробити висновок, що МВС України має право встановити додаткові вимоги до претендентів на навчання, зокрема в частині проведення професійно-мотиваційного відбору, та покласти повноваження щодо його організації та проведення на приймальні комісії закладів вищої освіти, оскільки створення атестаційних комісій передбачено тільки для добору кандидатів на службу в поліцію. Проведення професійно-мотиваційного відбору дозволить виявити в кандидатів на навчання такі важливі якості, як здатність до логічного мислення, здатність висловлювати думки, здатність запам'ятовувати інформацію, здатність витримувати навантаження, наявність мотивації до навчання та роботи, вміння працювати в команді, комунікативні навички, ініціативність, здатність робити висновки та приймати рішення, відвертість, чуйність, неупередженість тощо.

Як підсумок, пропонуємо в Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України, поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України у 2018 році закріпити окремий підрозділ, що буде присвячений відповідному відбору, та викласти його в такій редакції:

«Для вступників на денну форму навчання для здобуття ступеня бакалавра проводиться в установленому порядку професійно-мотиваційний відбір, а для Національної гвардії України – додатково оцінка рівня фізичної підготовленості.

Професійно-мотиваційний відбір кандидатів на навчання під час добору здійснюється з метою визначення мотиваційної готовності до здобуття освіти у ЗВО із специфічними умовами навчання та проходження служби.

Професійно-мотиваційний відбір передбачає оцінку умов виховання й розвитку особистості, її професійної спрямованості, емоційно-вольових якостей, організаторських здібностей, особливостей спілкування та поведінки в колективі, готовності до складання Присяги на вірність народу України, укладання контракту про навчання та проходження служби.

Проведення професійно-мотиваційного відбору кандидатів на навчання здійснюється приймальними комісіями ЗВО.

Під час проведення професійно-мотиваційного відбору може використовуватися поліграф (за письмовою згодою кандидата).

Професійно-мотиваційний відбір оцінюється як «пройшов професійно-мотиваційний відбір» або «не пройшов професійно-мотиваційний відбір».

Особи, які не пройшли професійно-мотиваційний відбір, до участі в конкурсі сертифікатів не допускаються».

У рамках оптимізації процесу відбору кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що готують поліцейських, особливої уваги також заслуговують:

- розроблення механізмів забезпечення прозорості відбору кандидатів на навчання;
- упровадження комплексного гендерного підходу до політики розвитку кадрового потенціалу;
- мінімізація можливостей виникнення корупційних ризиків і конфліктів інтересів, що можуть мати місце під час відбору кандидатів на навчання;
- стимулювання керівників усіх рівнів до використання нових управлінських практик.

Належна реалізація вказаних кроків є необхідною передумовою приведення процедури підготовки поліцейських в Україні у відповідність до загальновизнаних європейських стандартів у цій сфері, що дозволить сформувати стабільний і високопрофесійний кадровий склад органів Національної поліції, здатний належно реагувати на виклики та загрози у правоохоронній сфері.

Список бібліографічних посилань

1. Стратегія розвитку системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року // Міністерство внутрішніх справ України : офіц. сайт. URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/strategiya_2020.htm (дата звернення: 05.04.2018).
2. Концепція реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України : затв. наказом МВС України від 25.11.2016 № 1252 // Ліга: закон. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS675.html (дата звернення: 06.04.2018).
3. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 06.04.2018).
4. Про затвердження Умов прийому на навчання до закладів вищої освіти України в 2018 році : наказ М-ва освіти і науки України від 13.10.2017 № 1378 // Міністерство освіти і науки України : офіц. сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/vstup-2018/veliky-umovi/2-umovi.pdf> (дата звернення: 06.04.2018).

Надійшла до редколегії 16.04.2018